

Slajd 1: Fundusze Europejskie

Ewaluacja dotycząca postępu rzeczowego i finansowego FE SL 2021-2027 w zakresie funduszu FST na potrzeby przeglądu śródkresowego

Slajd 2: Ewaluacja dotycząca postępu rzeczowego i finansowego FE SL 2021-2027 w zakresie funduszu FST na potrzeby przeglądu śródkresowego

O badaniu

Ewaluacja dotycząca postępu rzeczowego i finansowego FE SL 2021-2027 w zakresie funduszu FST na potrzeby przeglądu śródkresowego

Główny cel badania:

ocena postępów Programu w zakresie FST, w tym jego celów, weryfikacja wyzwań w województwie śląskim i przygotowanie propozycji zmian, a także ocena aktualności zapisów Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030 .

Metodologia:

- Analiza danych i publikacji.
- Wywiady indywidualne i wywiad grupowy z przedstawicielami IZ i IP w Programie.
- Ankieta on-line samorządów.
- Wywiady pogłębione z realizatorami kluczowych projektów, ekspertami i interesariuszami.
- Analiza porównawcza z innymi regionami krajowymi i zagranicznymi.

Okres realizacji: maj-grudzień 2024.

Dane prezentowane wg stanu na 30.06.2024.

Badanie współfinansowane w 85 % ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji w ramach Priorytetu FESL.13 Fundusze Europejskie na Pomoc Techniczną FST Działanie FESL.13.01 Pomoc Techniczna FST oraz w 15 % z wkładu budżetu województwa śląskiego.

Slajd 3: Fundusz Sprawiedliwej Transformacji dla Śląska na lata 2021–2027

Co to jest Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST)?

FST to dodatkowe środki unijne, jakie skierowano do regionów odchodzących od gospodarki opartej o paliwa kopalne, aby łagodzić skutki tej transformacji na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko.

Na co środki?

Na inwestycje infrastrukturalne, w szczególności wspierające rozwój zielonej i cyfrowej gospodarki oraz na rekultywację terenów przemysłowych.

Na działania w zakresie edukacji dla przyszłości, aktywizacji zawodowej i społecznej mieszkańców regionów dotkniętych transformacją.

Gdzie projekty?

Projekty są realizowane w 7 z 8 podregionów województwa śląskiego: katowickim, sosnowieckim, tyskim, bytomskim, gliwickim, rybnickim oraz bielskim.

Są to tereny najsilniej odczuwające skutki transformacji energetycznej.

Pierwszeństwo mają gminy w transformacji górniczej i tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Dostępne wsparcie to ponad 11,8 mld zł

Do połowy 2024 r. uruchomiono 67% tych środków.

Finansowanie ogółem przeliczone wg kursu 1 EUR=4,31 PLN, stan na 30.06.2024 r.

Slajd 4: FST na infrastrukturę w regionie

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) to źródło finansowania:

- inwestycji przywracających mieszkańcom i przedsiębiorcom zdegradowane obszary pogórnice i przemysłowe,
- inwestycji w odnawialne źródła energii,
- rozwoju czystego transportu publicznego i ścieżek rowerowych,

- nowoczesnej infrastruktury w szkołach zawodowych i na uczelniach wyższych, służącej do praktycznej nauki zawodu.

Uruchomione środki 65%

- 2,1 mld zł na Rekultywację terenów zdegradowanych
- 1,6 mld zł na Odnawialne źródła energii
- 436 mln zł na Transport publiczny i rowerowy
- 1,1 mld zł na Infrastrukturę szkół

Finansowanie ogółem przeliczone wg kursu 1 EUR = 4,31 PLN, stan na 30.06.2024 r.

Slajd 5: FST na rozwój gospodarczy

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) to wsparcie:

- Innowacji, badań i rozwoju.
- Transformacji w firmach poprzez zmianę działalności lub procesu produkcji albo zwiększenie zdolności produkcyjnych.
- Nowych działalności gospodarczych poprzez dotacje i wsparcie szkoleniowo-doradcze dla osób zagrożonych zwolnieniem lub zwolnionych.

Uruchomione środki: 72%

- 2,1 mld zł na: Innowacje
- 2,7 mld zł na: Transformację w firmach
- 162 mln zł na: Założenie działalności gospodarczych

Finansowanie ogółem przeliczone wg kursu 1 EUR = 4,31 PLN, stan na 30.06.2024 r.

Slajd 6: FST na wsparcie mieszkańców

Fundusz Sprawiedliwej Transformacji (FST) to działania w zakresie:

- Włączenia społecznego i integracji społeczności lokalnych.
- Kształcenia osób dorosłych.

- Programów rynku pracy, w tym przekwalifikowania, w szczególności dla osób zagrożonych zwolnieniem.
- Wsparcia szkół zawodowych i ich uczniów pod kątem potrzeb transformacji regionu.
- Rozwoju kształcenia wyższego zgodnie z potrzebami zielonej gospodarki.

Uruchomione środki 65%

- 172 mln zł na: Włączenie społeczne i integrację
- 507 mln zł na: Kształcenie dorosłych
- 311 mln zł na: Programy rynku pracy
- 348 mln zł na: Edukację w szkołach zawodowych i wyższych

Finansowanie ogółem przeliczone wg kursu 1 EUR = 4,31 PLN, stan na 30.06.2024 r.

Slajd 7: Spójność wewnętrzna FE SL 2021-2027

Udało się w dużym stopniu zachować spójność wewnętrzną między wsparciem w ramach FST i EFRR/EFS+.

Kluczowe dla zachowania spójności”

- Wypracowana demarkacja (tematyczna, terytorialna, odbiorców wsparcia) między działaniami finansowanymi z FST i EFRR / EFS+ (w tym działania „bliźniacze” – outplacement, kształcenie osób dorosłych)
- Zintegrowanie wdrażania wsparcia z 3 funduszy w ramach jednej Instytucji Zarządzającej

Ryzyko konkurencji wsparcia z FST i EFRR / EFS+ w niektórych obszarach:

- Finansowanie prac B+R przedsiębiorstw (Dz. 10.2 i 1.2)
- Finansowanie inwestycji MŚP (dotacje w Dz. 10.3 vs. IF w Dz. 1.9)
- Rekultywacja terenów zdegradowanych (demarkacja czasowa między Dz. 10.7 i 2.16)
- Wsparcie kształcenia zawodowego w branżach RIS / PRT (Dz. 10.23 i 6.3)

Slajd 8: Spójność zewnętrzna FE SL 2021-2027

Brak istotnego negatywnego wpływu środków zewnętrznych na wdrażanie wsparcia z FST.

Ryzyko konkurencji – ograniczone

- Wsparcie przyznane górnikom w ramach Umowy Społecznej (w tym szkolenia)
- Kompleksowe wsparcie dla MŚP – ścieżka SMART z FENG (w tym B+R, wdrożenia, cyfryzacja, zielone technologie)
- „Mój prąd” z FEnIKS i Dz. 10.6 (parasolowe i grantowe)
- Wsparcie doktorantów z FERS (kompetencje dydaktyczne, kształcenie na potrzeby zielonej i cyfrowej gospodarki) i Dz. 10.25
- Pożyczki z umorzeniami na kształcenie dorosłych z FERS i Dz. 10.17
- Wsparcie transportu nisko i zeroemisyjnego z KPO i FEnIKS (w tym zakup taboru autobusowego) i projekty priorytetowe z obszaru poprawy mobilności mieszkańców (Dz. 10.12, 10.15)

Komplementarne wsparcie

- Wsparcie OZE z KPO (projekty wielkoskalowe, np. farmy off-shore)
- Branżowe centra umiejętności – rozwój kształcenia zawodowego z KPO
- Projekty z obszaru kształcenia zawodowego z FERS (rozwój współpracy szkół z pracodawcami, monitoring karier absolwentów, doradztwo zawodowe i promocja kształcenia zawodowego)

Slajd 9: Aktualność wyzwań

Brak istotnych zmian wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie. Istotne zmiany legislacyjne, społeczne, gospodarcze.

- Przyjęcie przez Parlament Europejski i Radę UE tzw. Dyrektywy Metanowej
 - Po jej złagodzeniu – ograniczone ryzyko konieczności zmiany (przyspieszenia) harmonogramu zamykania kopalń

- Aktualizacje dokumentów strategicznych wyznaczających cele w obszarze energii i klimatu.
 - Potencjalne przyjęcie ambitniejszych celów w obszarze redukcji emisji, potencjalna rewizja harmonogramu zamykania kopalń
 - Wybuch pełnoskalowej wojny na Ukrainie
 - wpływ na bezpieczeństwo Polski i migracje uchodźców z Ukrainy
 - Gwałtowny wzrost inflacji
 - presja na wzrost kosztów, w tym w budownictwie, trudności ze znalezieniem wykonawców
 - Spadek kursu EUR/PLN
 - negatywne różnice kursowe, spadek alokacji w PLN
 - Restrykcyjna interpretacja KE w sprawie maszyn i urządzeń na paliwa kopalne
 - złagodzona w 09.2024
 - Zmiany legislacji w OZE, w tym rozliczeń energii z fotowoltaiki
 - zwiększenie atrakcyjności inwestycji w magazyny energii
 - Powódź w 09.2024
 - potencjalne wsparcie na obszary popowodziowe, zwiększone zapotrzebowanie na materiały i prace budowlane, problemy beneficjentów z terenów popowodziowych
-

Slajd 10: Obszary Strategicznej Interwencji (OSI):

Wyznaczenie OSI ma na celu koncentrację odpowiedniego wsparcia na tych terenach za pomocą instrumentów terytorialnych dopasowanych do ich specyficznych potrzeb rozwojowych.

- Rzadko w naborach póki co wydzielono alokację dla gmin w OSI, kolejne są w planach.
- OSI najsilniej premiowano punktami w FST: Dz. 10.20 (założenie działalności gospodarczej), 10.23 (edukacja zawodowa), 10.25 (edukacja wyższa), 10.24 (włączenie społeczne) – nawet kilkanaście punktów premiujących.
- Dotychczasowe sposoby wspierania OSI były w większości wystarczające dla skutecznego skierowania wsparcia na wybrane obszary.

- Sugeruje się modyfikację sposobu premiowania OSI w kolejnej perspektywie finansowej: w obszarze edukacji wyższej i zawodowej, ograniczając preferencje dla gmin w OSI, ponieważ wspierane placówki oddziałują znacznie poza granice gminy.
 - Do rozważenia zwiększenie siły premiowania, np. w przypadku wsparcia przedsiębiorstw, i uspoźnienie premii w ramach tych samych działań oraz zróżnicowanie premii dla gmin o ponadprzeciętnych, przeciętnych i niskich walorach przyrodniczych lub ich braku.
-

Slajd 11: FST Oczekiwane efekty

- Ponad 10 tys. uczniów i słuchaczy szkół i placówek kształcenia zawodowego weźmie udział w projektach
- Prawie 3 tys. miejsc pracy zostanie utworzonych we wspieranych podmiotach
- Ponad 100 tys. osób uzyska nowe kwalifikacje dzięki projektom
- Ponad 600 firm (w tym okologicznych) uzyska wsparcie w inwestycjach i przebranżowieniu
- Powstanie prawie 400 MW nowych mocy w OZE

Slajd 12: Wpływ na zatrudnienie

Górnicy: Pierwszeństwo przy dotacjach na samozatrudnienie i do udziału w projektach typu outplacement dla osób zagrożonych zwolnieniami

Pracownicy branży okologicznej:

- Zapewnione pierwszeństwo udziału w szkoleniach przygotowujących do zmiany stanowiska w firmie i na zmianę pracy, a także projektach typu outplacement i dotacjach na założenie własnej firmy
- wsparcie inwestycyjne dla ich pracodawców, pozwalające zachować lub zwiększyć poziom zatrudnienia

Pozostali pracownicy podregionów górniczych: inwestycje i rozwój istniejących przedsiębiorstw (w tym małych, średnich i dużych)

Slajd 13: Wpływ FST na gospodarkę:

DEFENSYWNE (ograniczenie strat gospodarczych)

- **branża okologiczna**

Cel: utrzymanie działalności, dywersyfikacja odbiorców

Wyzwanie – znalezienie nowych branż / łańcuchów dostaw dla mniejszych poddostawców, firmy całkowicie zależne od dostaw dla górnictwa.

Wsparcie z FST – inwestycyjne dla małych, średnich i dużych przedsiębiorstw i na przekwalifikowanie pod kątem nowego stanowiska pracy w miejscu aktualnego zatrudnienia

- **sektor elektro-energetyczny**

Cel – utrzymanie produkcji energii i miejsc pracy w regionie

Wyzwanie – zastąpienie bloków węglowych w elektrowniach produkcją zielonej energii.

Wsparcie z FST – rozwój energetyki rozproszonej OZE poprzez zwiększenie popytu na nowe instalacje

Slajd 14: Wpływ FST na gospodarkę:

OFENSYWNE (nowe motory wzrostu)

Rozwój lokalnej przedsiębiorczości / MŚP

- Cel: Zakładanie i rozwój nowych firm / MŚP na terenie podregionów górniczych
- Wsparcie z FST – doradcze, inwestycyjne, strategiczne, akcelerator nowych firm przemysłowych KSSNON, IT Hub w Gliwicach, Tyski Hub Zielonej Gospodarki, Katowicki Hub Gamingowo - Technologiczny

Kreowanie nowych branż / liderów rozwoju w regionie

- Cel: wykreowanie nowych motorów wzrostu w regionie, do zapewnienia luki po górnictwie, w tym wykorzystujących potencjał naukowy / współpracę nauka - biznes
- Wsparcie z FST – projekty strategiczne, np. Utworzenie Centrum Technologii i Nauk Obliczeniowych w Katowicach, Śląskie Interdyscyplinarne Centrum Chemii

Przyciąganie nowych inwestycji do regionu

- Cel: napływ nowych (polskich i zagranicznych) inwestycji do regionu, szczególnie z sektora nowoczesnych technologii, generujących dobrze płatne i stabilne miejsca pracy
- Wsparcie z FST –profesjonalizacja kadr nowej gospodarki poprzez wsparcie nauczania i infrastruktury szkolnictwa wyższego i zawodowego oraz kształcenie dorosłych

Wykorzystanie terenów zdegradowanych na cele gospodarcze

- Cel: Rekultywacja terenów zdegradowanych i ich wykorzystanie na cele gospodarcze
- Wsparcie z FST na sfinansowanie rekultywacji terenów zdegradowanych i ich wykorzystanie na cele gospodarcze

Slajd 15: Wpływ FST na społeczeństwo

Integracja społeczności lokalnych

- Zachowanie tożsamości regionalnej i lokalnej
- Zajęcia dla osób z terenów silnie odczuwające skutki transformacji, przeciwdziałające niskiej aktywności społecznej i wykluczeniu społecznemu
- Istotna rola kobiet do kierowania zmianami na poziomie lokalnym

Działania o charakterze partycypacyjno-edukacyjnym

- Wzmacnianie dialogu między przedstawicielami różnych sektorów, w tym sektora społecznego i gospodarczego

- Dobre praktyki Sprawiedliwej Transformacji dla związkowców, organizacji pozarządowych, koncepcje przykładowych projektów dla gmin i przedsiębiorców

Lepsza dostępność lokalnych rynków pracy

- Inwestycje, w tym zakup autobusów, budowa dróg rowerowych i centrów przesiadkowych oraz parkingów typu Park&Ride i Bike&Ride, które mają ułatwić dojazdy do pracy bezemisyjnymi środkami transportu

Edukacja i kształcenie ustawiczne

- Szeroki katalog działań, które mają ułatwić znalezienie swojego miejsca na rynku pracy w regionie i uzyskać kwalifikacje potrzebne na rynku pracy

Slajd 16: Wpływ FST na środowisko:

Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń generowanych przez różne gałęzie gospodarki

- Cel: wsparcie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną w obszarze energetyki i transportu
- Wsparcie z FST – rozwój energetyki rozproszonej, opartej na OZE oraz rozwój zeroemisyjnego transportu publicznego

Zmniejszenie zanieczyszczeń pozostałych po działalności przemysłowej i górniczej (rekultywacja obszarów zdegradowanych)

- Cel: łagodzenie środowiskowych skutków związanych z zanieczyszczeniami pozostałych po działalności górniczej i przemysłowej
- Wsparcie z FST
 - rekultywacja terenów poprzemysłowych, zdewastowanych, zdegradowanych na cele środowiskowe, rozwojowe oraz inwestycje służące poprawie stosunków wodnych na obszarze oddziaływania kopalń.
 - Działania wspierające proces rekultywacji w przyszłości – „Utworzenie systemu zarządzania terenami poprzemysłowymi województwa śląskiego WSL poprzez rozszerzenie istniejącego systemu zarządzania terenami pogórnymi (OPI-TPP 3.0)”.

Slajd 17: Wpływ FST na globalne zmiany

FST ma wpływ na realizację zasad Europejskiego Filaru Praw Socjalnych, obejmującego ochronę socjalną i integrację społeczną, równe szanse i dostęp do zatrudnienia, poprzez:

- **Projekty dotyczące kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie**, w szczególności wsparcia osób dorosłych, które planują podnieść swoje umiejętności lub nabyć kwalifikacje oraz uczniów i studentów
- **Aktywne wsparcie na rzecz zatrudnienia**: w szczególności dzięki szerokiej gamie instrumentów na rzecz zatrudnienia, w szczególności skierowanych do osób odchodzących z górnictwa i branż okołogórnicznych
- **Projekty infrastrukturalne i wyposażenie na potrzeby kształcenia**, w tym w szczególności na potrzeby praktycznej nauki zawodu w zielonych branżach.
- **Lepszy dostęp dla ludności do niezbędnych usług wysokiej jakości**, w tym w szczególności zielonej energii i zeroemisyjnego transportu.

Slajd 18: Proponowane zmiany

- (1) Zapewnienie kontynuacji FST w nowej perspektywie finansowej i przyjęcie odpowiednich regulacji prawnych gwarantujących finansowanie funduszu.
- (2) W odpowiedniku rozporządzenia 2021/1060 dla perspektywy finansowej 2028+, stopy dofinansowania dla priorytetu wspieranego z FST powinny być wyznaczane w odniesieniu do wskaźników rozwoju określanych na poziomie NUTS 3.
- (3) Należy wprowadzić / utrzymać preferencje w dostępie do wsparcia inwestycyjnego dla firm z branży okołogórnicznej, tak by zwiększyć ich szanse na dywersyfikację odbiorców i prowadzonej działalności (przebranżowanie). Warto również rozważyć przygotowanie w przyszłej edycji FST projektu strategicznego obejmującego doradztwo biznesowe dla firm MŚP z branży okołogórnicznej.

Slajd 19: Proponowane zmiany

(4) Wyznaczenie nowych celów końcowych dla 6 wskaźników produktu i 4 wskaźników rezultatu.

(5) Dopuszczenie w Działaniu 10.3 mniejszych inwestycji (np. od 100 tys. zł), i likwidacja luki w wartości finansowanych inwestycji, tak by można było zrealizować projekty o wartości od 2 do 5 mln zł.

(6) W ramach kontynuacji FST należy wśród projektów priorytetowych ukierunkować wsparcie w szczególności na swego rodzaju projekty flagowe, które będą skoncentrowane na celach gospodarczych, tj. wykreowaniu i wzmocnieniu branż, które mogą stać się motorami wzrostu gospodarczego w regionie, tworząc wokół siebie nowy łańcuch wartości.

Slajd 20: Proponowane zmiany

(7) Wykorzystanie alokacji z Działania 10.10 na przeprowadzenie pilotażu, w ramach którego w sposób kompleksowy zaplanowane zostałyby zagospodarowanie jednego terenu po zamkniętej kopalni. Projekt mógłby być oparty na koncepcji powołania Operatora terenów poprzemysłowych.

(8) W ramach kontynuacji FST, należy szerzej udostępnić możliwość finansowania inwestycji produkcyjnych (zarówno MŚP, jak i dużych przedsiębiorstw) o ograniczonym wpływie na środowisko na terenach poprzemysłowych, w tym pogórnicych.

(9) Należy zwiększyć szanse na przyciągnięcie inwestycji do gmin szczególnie silnie uzależnionych gospodarczo od gospodarki węglowej, poprzez przygotowanie odpowiedniego wsparcia doradczego.

Dodatkowo warto zapewnić możliwość sfinansowania kompleksowego przygotowania terenów inwestycyjnych.

(10) W ramach kontynuacji FST w nowej perspektywie finansowej należy jeszcze raz przeanalizować podejście do OSI i wprowadzić silniejsze preferencje terytorialne szczególnie w ramach wsparcia rozwoju przedsiębiorstw, oraz silniej je profilować pod konkretne typy przedsięwzięć.

Slajd 21: Okładka tylna

Wykonawca badania:

Imapp Consulting sp. z o.o.

ul. Twarda 44, 00-831 Warszawa

www.imapp.consulting

hello@imapp.consulting

Zamawiający:

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

ul. Ligonja 46, 40-037 Katowice

www.slaskie.pl

kancelaria@slaskie.pl